

tani, amellyel Ujházi bármely pillanatban olyan szemképráztatóan tudott „szinjátszani”, mint az ügyes jongleur a színes üveggömbökkel. — Oh, néha léha az a művész, akinek nem szakad meg minden szerepben a szíve, mint Egressy Gábornak az öreg „Brankovics”-szerepében. — A nagy Coquelin is — be akarván bizonyítani pályatársainak, hogy legbelül semmi köze a színésznek a színpadi mondókáihoz — Cyrano „hold monologja” alatt egy szorzási műveletet végzett el „csak úgy fejből”, és közben épp oly nagyszerűen játszott, mint máskor („szorzás nélkül”). Molnár György, a nagy magyar tragikus, aki egyszer mind színigazgató is volt, Lear király örülési jelenete alatt odasúgta a „Bolond” személyesítőjének, aki titkára is volt a színháznak: „Vigyázzon a leszámolásnál: balközép három körszék üres . . .!” — Ujházi Ede művészlelke is képes volt az eféle kettős munkára! — Akik az ilyen nagyszerű lélekmaszlatra nem képesek, azok csöndesen csodálkozhatnak, de Ujházit és a hozzá hasonló művészegyéniségeket nem bírálhatják.

Ujházi Ede nagyszerű művészegyéniségét egy negatívummal lehetne talán a leghívebben jellemezni. Ez a negatívum az, hogy sohasem merete az „Ujházi”-nevet fölvenni valamely utána következő új színpadi csillag. Még a nők is megérezték, hogy ilyen névvel nem szerénytelenkedhetnek a színpadon . . . Ez a „noli me tangere!” az Ujházi Ede művészi egyéniségének szinte babonás tisztelete, bár csak keret, tartalmát az a csodálatos és változatos galléria adja, amely Ujházi nagyszerű színpadi alakításainak remekeivel töltötte meg soha el nem muló emlékét. Egyik kritikusa írta róla valamelyik bírálatában: „Ujházi mindig jól játszik. Ha rosszul játszik, akkor csal.” (Pallas Nagy Lexikona, XVI. kötet. 495. old.) Ujházi ezt a mondatát Zacconira így alkalmazta: „Aki ennél jobban játszik, az már csal!” Így ismeretes ez a magyar szállóigék között is. — Legjobb szerepeinek nomenklatúráját teljes egészükben ide rögzíteni lehetetlen volna. Csak a legnevezetesebbeket említem hát: „Tiborc” (ebben so-

ha senki fölül nem múlta), „Bölcs Nátán”, „Knábe Farkas Jeremiás” (Miniszter előszobájában), „Pártütők” (a csodálatosan ostoba falusi bíró szerepében), Péter apostol („Ember tragédiája”), Crampton mester, Constantinabbé, Cheverial báró („Párisi regény”), Menenius Agrippa („Coriolanus”), Pont Biquet („Pont Biquet-család”), a bűnös Shylock, Mosolygó Menyhért („Proletárok”), Mukányi, Fabula („Aranyember”), Lengyel zsidó, Gonosz Pista („Falu rossza”) Liliomfaló (örmester), Mrawcsák („Tolonc”), „Huszárszerelem”, „Virágfakadás”, Polonius („Hamlet”), és még száz markáns alakítás, amelyeket sohasem fog tudni elfelejteni az, aki szerencsés volt láthatni és hallhatni ezeket a test- és lélekszobrászati mesterműveket magától a Mestertől, aki olyan nagy művész volt, hogy róla írván, érdemtelenül is bejegyeztük csekélymagunkat a magyar művészttörténetbe . . . (Liptay Károly.)

*

Ujházi Ede életrajzi adatai: szül. 1844 jan. 28-án, Debrecenben Atyja orvos volt és fiát is orvosi pályára szánta. De Ujházi színész akart lenni és 1864-ben Szigeti Imre társulatánál színpadra is lépett. Tagja volt aztán Béneyi István és Laczkó Gergely egyesített társulatának, majd Kolozsvárra került Fehérvári Antalhoz, utóbb pedig Kassára, Latabár Endréhez. Próba-föl-lépése a budapesti Nemzeti Színházban 1869 VIII. 13. volt „Jagó” szerepében. Mint szerződött tag „Lord Bourleigh” szerepét játszotta, 1870 V. 13. „Essex gróf”-ban. 1888 okt. 27-én kinevezték a M. Kir. Operaház játékmesterévé. 1890 X. 13. a Nemzeti Színház nyugdíjára 400, a vidéki színésznnyugdíjra 100 forintot adományozott. Harmincéves nemzeti-színházi jubileumát a Budai Szinkörben ünnepelte. Színrekerült a „Miniszter előszobájában” és az „Országgyűlési szál-lások”. 1903-ban a budapesti Nemzeti Színház örökös tagja lett. 1905-ben a Ferenc József rend lovagkeresztjét, 1908-ban a Vaskoronarendet kapta I. Ferenc Józseftől. Ugyanezen évben arcképét leleplezték az Orsz. Színészegyesület tanácstermében. 1913 IX. végén nyugdíjazták és 1915 XI. 14-én éjjel